List 37. **NOVICE** Tečaj XXII.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrt leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 14. septembra 1864.

Gospodarske stvari.

Kako sadne drevesa obrezovati.

Sledeče pravila veljajo sploh za take drevesa, ktere so že iz drevesnice ali iz vrtne šole presajene, te-le so:

1. Drevesa naj se obrezujejo tako, da so lepe na videz in da zgodaj in obilo dobrega sadja obrodé.

2. Da veja ni veji na poti, ampak da se veja vjema z vejo. Lepo in pravilno izrejeno drevó bo vselej poprej in bolje sadje rodilo, kakor zanemarjeno. Ako je lepo kviško razpeljano, se po njem sok enakomerno razliva, kar je prva potreba drevesne rodovitosti.

3. Le na čvrstem deblu zamore dobro sadje rasti, zato pa mora sadjorejec skrbeti, da si čvrste sadne drevesa izredí, h čemur mu pa ne bosta pripomogla samo nož in žaga, ampak med raznimi drugimi okoliščinami zdá pri drevji obilo tudi umno gnojenje, da krepke in močne veje in mladike zaredí.

4. Vsak umen sadjorejec bo prostor na svojem vrtu tudi pametno porabil, in prazne lehe s sadnim drevjem zasadil, pa ne samo zato, ker niso na vrtih enake lehe na videz očem prijetne, ampak le zato, da bo na njih sadje rastlo, in ker se drevo po zasajenji praznih krajev v neko rodovitnost pospeševavno razmero pripravi.

5. Največe skrbí potrebujejo mlade drevesa, deloma zato, da že v drevesnici osnovano obliko lepega drevesa dalje dobé in dovršé, deloma pa zato, da se jim k rodovitnosti pripomore. Al ne samo na mlade drevesa obrača umen sadjorejec svoje skrbne očí, ampak tudi starih nikdar ne zanemarja. Posebno pri teh mora na to paziti, da jim vès bolni in ožgani les odpravi. Če enake dela dovrší, kakor gré, in s posebno previdnostjo, bo drevo dolgo rodovitno ohranil; ako je pa drevó že delj časa zanemarjeno bilo, ga mora spomladi pomladiti.

6. Drevje pečkatega sadja se pomladí, ako se mu vse osušene ali bolehne veje odrežejo ali odžagajo, kar jih je pa močnih in zdravih, pa precej prirežejo. Pri tem delu se mora pa na to gledati, da se les na ostalih vejah ne razkolje ali pa lubje ne olupi. Suhe veje se morajo tikoma pri deblu ali pri največi veji odžagati.

7. Ako se veje žagajo, se mora na to gledati, da je pričelek ravan; ravno tako dobro je, da se ta pričelek s kakim ostrim nožem gladko pričeli, posebno če je imela žaga grobe zobé.

8. Vse veče rane se morajo ovezati; to se pa najlože in najbolj opravi, če se rana z drevesno smolo zamaže. Tudi majhne rane na drevesih koščičastega sadja se ravno tako zamažejo. Delo ni težavno, korist pa gotova.

9. Drevesom koščičastega sadja se ne smejo debele in stare veje prisekati; to delo je nekako nevarno. Kdor hoče drevo pomladiti, mora le suhljati les od drevesa odpraviti; vse drugo naj pa dovrší po gori omenjenih pravilih.

10. Umno obrezovanje dreves pripomore obilo k njih rasti, da se sok lože po njih pretaka. Čim veča je obreza, to je, več ko se lesa drevesu odreže, naj je veja krepkejša in daljša, tem gorši so nasledki, posebno na spodnjih vejah in mladikah.

11. Korist tega opravila je trojna, in sicer: očesa poganjajo krepko in les zaredé, brez obreze pa le medlo perje poženó, — deblo ali veja, ktera se prikrajša, se zdebelí in močneji prihaja, in stranske veje se vedno bolj krepčajo.

12. Po obrezovanji lesnega brsta nastavijo spodnji popki plodni les, po prikrajšanji večih vej se pa skrepčá prihodnji plodni les, in rodí lepo sadje.

13. Da drevó obilo plodnih popkov nastavi, je dobro, če se drevesu krepkeje mlado brstje odščiplje; to koristi ravno tako, kakor obreza, in je najboljši, če se konec majnika ali v začetku junija in po kresu opravi.

14. Obreza luba pod mladiko zadržuje tok soka, nad mladiko ga pa pospešuje. Če se lub za osmi del pavca na široko zareže, je nasledek veči. Obreza se pa zato opravi, da se lesna rast zmanjša, plodni les pa pospeši; drugič pa, da se mladikam, ki imajo plodne popke, več živeža privabi, da obrodek popolnoma zvršé.

15. Močneji pritok soka in spešnejši rast pripomore, da jamejo navzdol visle veje bolj na kviško rasti.

16. Treba je, da se drevó sili k veselejši rasti, posebno ako je šibko, da sadne popke popolni; zadrževati se mora pa to, ako prenaglo v les žene. To učí, da se morajo spešno rastle plemena v dobri zemlji močno obrezovati. Drevesom borne rastí in v slabi zemlji se mora rast pospešiti, obrezovanje pa zmanjšati.

17. Nektere plemena, posebno hruške, ktere obilo plodnega lesa zaredé, imajo na starejih vejah slabo sadje; zato se jim mora preslabi plodni les odpraviti, da po umni obrezi drugi požene. To veljá sploh od vseh rodovitnih plemen, ktere popolni sad le na bolj mladih vejah rodé.

Pri obrezovanji sadnega drevja se rabijo trojne žage: namreč ročna (Spannsäge) za debele veje starih dreves; vrtna žaga (Baumsäge); tista, ki je Hohenheimovi podobna, pravi, pisavec, da je najpripravniši za navadno rabo, in pa špičasta žaga (Stichsäge). Razun žag mora drevorejec tudi dober krivec in škarje pri rokah imeti.

Po „Tedeniku“ pražke gospodarske družbe.

Gospodarske skušnje.

* Bolezen pšeničina se je prikazala v nekterih krajih Pruskega, ktera je dosihmal na Nemškem še neznana bila. Ta bolezen je črvivost (Gicht). Dr. A. Schneider jo popisuje tako-le: Klasje ne naredí zrn navadnih, ampak na pol drobneje, ki niso rumene, ampak črnorujave. Vsako zrno je znotraj belo, snova njegova pa je polna črvičev, ki se ne vidijo lahko s samim očesom; zaprti v zrno se ohranijo več let. Ni sicer taka pšenica škodljiva človeku, al tudi za živež ni nič vredna.

* Brinjevo olje zoper ovčje garje priporoča nek francozk časnik tako, da pravi, da ni boljšega zdravila; enkrat se ž njim namaže ovca, pa je zdrava.

Natoroznanske stvarí.

Nekaj o solncu.

Spisal Viljem Ogrinec.

(Dalje.)

II.

Dokler nismo imeli daljnogledov [1]) (pred 1608. l.), ta čas so naravoznanci sploh mislili, da je solnce čisto, neomadežano truplo. Tako so mislili, pa vendar so včasi vidili neko temno mesto na solncu. Takrat so menili, da je Merkuri stopil tako med zemljo in solnce, da ga vidimo na solncu. — Tudi še slavni Kepler je mislil, da vidi leta 1606. 29. novembra meseca Merkurja na solncu, ki je pa tako velik kot „muha.“ Tako pravi Kepler sam. Al ta „muha“ ni bil Merkuri, kajti ta je majhen tako, da ga ne moremo s prostim očesom viditi na solncu. Le skozi dobre daljnoglede se vidi precej velik.

Leta 1610. je pa Janez Fabrici skozi daljnogled prvikrat vidil „priže“ (solnčne maroge, Sonnenflecken). — Ravno tistega leta jih je vidil tudi avstrijski jezuit Scheiner. Sprva je mislil, da vidi premičnice, ki tekajo, kakor zemlja, okrog solnca in stopijo včasi za nas pred solnce. — Galilej pa ga je prepričal, da „priže“ niso premičnice.

Ker je pa Fabrici svoje opazovanje prej oznanil kakor Scheiner (zadnji še le leta 1612), pravijo sploh, da je Janez Fabrici prvi vidil priže. — Scheinerjevo opazovanje smo pa zvedili po njegovih pismih do Welzerja, tačasnega župana v Avgsburgu. — Tudi Galilej piše Welzerju o solnčnih prižah, ko odgovorí županu na poslane Scheinerjeve pisma.

Pa še sedaj (to je, leta 1612), ko je bilo očitno, da so priže stvarí na solncu, vtrjeno je bilo mnenje, da je solnce čisto in neomadežano, tako, da se je marsikter posmehnil opazovavcem. Tako na priliko je neki Teodor Busaeus rekel Scheinerju, ko mu je ta pravil o solnčnih prižah: „Saj sem preiskal vse spise Aristoteleve od konca do kraja, pa, verjemi, ne besedice nisem našel v njegovih spisih o prižah. Le idi, ljubi moj, umiri se, kajti to, kar si vidil ti na solncu, niso priže, marveč le slabosti tvojega daljnogleda ali tvojega očesa.“

§. 5. Skozi daljnogled se vidi solnce svitlo in okroglo truplo. Nebrojne črnkaste pikice zagledaš na solnčni površini, včasi se vidi površina tudi drugače. [2]) — Zdi se ti skoraj kot naranča, kadar jo gledaš od daleč.

Nektere pike ali „luskine“ se spreminjajo in zgubljevajo se tudi; druge se širijo in vidijo veče in veče priže (Flecken). — Tacih priž je včasi na solncu celó veliko. Spreminjajo se pa zmiraj. Tako na priliko postane mala črna pika v kratkem prav velika priža. (Ker se podobe priž zmiraj spreminjajo, nikoli ne bode mogoče, napraviti si stalne solnčne slike tako, kakoršne imamo od zemlje in lune). — Pri velikih prižah se prav lahko razločuje tamnejša sreda, in okoli te polotemno „obprižje“ (Hef, Penumbra). — Kadar je več priž precej blizo skupaj, vidijo se včasi prav čudne podobe, ker se tako vravnajo med saboj in sestavljajo. Tudi priža sama za se ni redne podobe kot priža, je njeno obprižje ali njena „polopriža.“ — Malokdaj se pač primeri to, da so priže okroglaste ali celó redne podobe, večidel so voglate in sicer zeló. [3]) Kadar je več (če tudi za-se popolnih) priž skupaj, primeri se, da imajo te le eno obprižje.

Ena sama popolna priža (to je taka priža z obprižjem) je včasi velika kot Azija, nektere so tolike površine kot je cela zemlja, nektere tudi do 10krat veče.

Veče priže se sestavljajo, ker narašajo in kujejo na vse novi podobi. — Čez neke dni pa se ustanové v prižah svetli „mostovi“ in svitle „steze“, ki tako rekoč razkoljejo prižo [4]); — mostovi in steze se širijo tako, da v kratkem zakrijejo celo prižo. Priža zgine. — Pa kaj neki postane potem?

Priža, ki se je razgubila kot oblak v našem ozračji, zapustila je mesto, na kterem je beli prej, svitlo in jasno: vse je tam sedaj kakor prezarljivo ravno tako, kot postane naše ozračje po hudem dežju jasno. — Te jasne mesta pa so „lise“ (Fackeln).

To bi bila v kratkem cela razprava ene priže od konca do kraja.

Lis ali „lučin“ je največ blizo priž in blizo solnčnega roba. Podolgaste so podobe in velike, kakor priže srednje velikosti. (Dalje prih.)

Šolske stvarí.

1. Črnomaljska glavna šola.

Veselí nas, da se nam je saj nekoliko spolnila želja, s ktero smo v 36. listu lanskih „Novic“ končali pretresovanje glavnih naših učilnic. Sprožila je lani to hvalevredno misel ipavska učilnica, letos posnemate jo postojnska in črnomaljska, ki nam sporočujete o sebi po „letnem sporočilu“ se vé da slovenskem, namesti po „vabilih“ in „perijohah“ nekdanjih. — O postojnski glavni šoli govorili smo že; danes nekaj vrstic o črnomaljski. — Vvodni sestavek tudi te šole priobčuje nam svojo zgodovino. Gotovo je, da je pred letom 1754 bila šola v Črnomlji. Po mnogovrstnih spremenih predelala se je ondašnja trivialna šola v glavno, ktera je letos (1864) navadnim predmetom glavnih šol privzela v 3. razredu bčelarstvo, v 4. pa sadjo- in murborejo, za ktero je ondašnji farman g. M. Šutaj

---

[1]) Kdo da je iznajdel daljnoglede, tega ne vémo za gotovo. Beri o tem: Humboldtov „Kosmos“ II. 355 itd.

[2]) . . . . zeigt sie sich bald glatt, aber nie fleckig; bald körnig nie griesig; bald runzlig, wie ein eingeschrumpfter Apfel, die Ringeln stets von N — S; bald marmorirt in lauter gleichförmige und gleich grosse Ringe. Die verschiedenen Gebilde sind nie gemischt, sondern jederzeit kommt nur das eine oder nur das andere vor; aber jederzeit überdeckt das hernahende Gebild die ganze Sonne, nicht blos Partialtheile, nur nie die Orte, wo Fackeln und Flecken sind. Das uniforme fleckige Aussehen fand ich ausschliesslich zur Zeit des letzten Fleckenminimums durchs Jahr 1856. Seitdem war das marmorirte Aussehen das häufigste, und das körnige Aussehen das seltenste etc. Tako piše neki g. „F. v M.“ na 315., 316. itd. strani v „Heis Wochenschrift“ 1862, Nr. 40.

[3]) Poglej 1. podobo.

[4]) Take „mostove“ (luminous bridges) sta vidila Viljem Herschel in g. Schwabe. Humboldt Kosmos III. 387.

prepustil lep prostorček, da se na njem prične sadni vrt. Hvala mu! Gotovo so ti nauki revnim belim Kranjcem prav po všeči, in kakor mi mislimo, tudi tista prava pot, ki budí zaupanje do ljudskih šol. Kjer šola ponuja djansko korist, ni se treba bati, da je ne bi po svoji moči podpiral prosti, tudi revni kmet. Konec svojega sestavka marljivi gosp. ravnatelj Jakob Gros toži, da črnomaljska občina še ni sezidala hiše učiteljem, ampak da plačuje do 300 gold. na leto za njih stanovanja. Ako dolgo tako ostane, izdalo se bo sčasoma toliko, kolikor bi stala hiša, ktere pa vendar po tem potu ne bo. Pa kaj — ker je ondašnji svet tako reven! Toraj se obrača do domorodcev s premoženjem obdarovanih sploh, zlasti do njih, ki so v tamošnjih krajih nabrali si premoženja (in menda taki premožnjaki niso ravno bele vrane!) z milo prošnjo, da bi v ta namen blagovoljno kaj podarili revnim Črnomaljcem. Naj bi besede njegove ne bile glas vpijočega v puščavi! — Učencev štela je ta učilnica v vseh 4 razredih 261. Priimki in krajine imena so popolnoma pravilno pisani. — Iz Črnomlja skoz Novomesto gredé, pogledali smo tudi v ondašnjo „Hauptschule“, pa zapazili smo v njeni „Classification“ slovenske Buz-, Pelniz- in Sheniz-harje. Toda saj nismo nič druzega pričakovali od učilnice, v čegar 4. razredi se učí „bloss das slovenische Lesen als solches.“

2. Ipavska glavna šola.

Začetnica šolskih sporočil namesti samih „perijoh“ razposlala je 4. septembra drugo svoje sporočilo, kteremu na čelu stoji izvrstni vvod s prislovom: „Besedica starišem po dokončanem šolskem letu 1864.“ V njem vrli gosp. ravnatelj L. Hiti starišem daje nekoliko najvažniših opominov o domači izreji otrok in o pripomočkih, s kterimi stariši sami lahko pospešijo šolski uk, in sicer: da otroke, predno jih sprejme šola, pripravljajo na šolski uk, zlasti pa, da se potem, ko jih pošljejo v šolo, v vseh rečéh vjemajo z učitelji ter jih podpirajo v težkem njihovem poslu. Važne te opomine sklepajo besede sv. Krizostoma: „Stariši! Vi ste apostelji svojih otrok, vaša hiša je vaša cerkev; ako duhovni in svetni učeniki morajo nad njihovimi dušami čuti in o njih odgovor dajati, kolikanj bolj vi, stariši, kterim je izreja še posebno izročena, kterim je Bog dal nježno mladino v hišo, da jo lože vladate.“ V spregledu šolskih predmetov nahajajo se le navadni nauki glavnih šol. Ali ne bi bilo ipavski dolini na korist, ako bi se kaka ura tudi vino- in sadjoreji odločila? — Učencev našteva nam 383.

Jugoslavensko slovstvo.

* *„Iz Jugoslavije, putnički zapisci od godine 1858“* se zove knjiga, ko jo bode izdal na slovstvenem polji neutrudljivi in slavenskemu svetu dobro znani gospod Emil Čakra v Novem Sadu. Ravnokar je izdal poziv na naročbo te knjige, kteri, 16—18 pôl debeli in tiskani na lepem papirji, bode cena le 60 krajc. — Priporočamo to knjigo tudi našim Slovencem toliko bolj, ker razun zgodovinskih, zemljo- in narodopisnih, umetniških in druzih črtic iz Ogerske, doljne Avstrije, Dalmacije, Črne gore, iztočne Arbanije, hrvaškega Primorja, vojaške Granice, Hrvaške, Slavonije in Bosne, bode obsegala tudi Štajarsko, Kranjsko, Koroško in Istro. Potopis ta tedaj ne bode samo zabaven (kratkočasen), temuč tudi podučen. Ker začne knjiga izhajati že do sv. Luka tega leta, naj se podviza vsak, kdor je želí, da brž pošlje naročnino (60 kr.) v Novi Sad (Neusatz) g. izdatelju ali pa vredništvu „Napredka.“

Domorodne pisma.

1. pismo.

—M— Trdil mi je mlad prijatel, da ni mu večega veselja na svetu, kakor brati svoj lastni spisek natisnjen v kakem časniku. Ne misli pa, neznani bravec, da tudi mene ta sla žene vrivati se med časnikarske pismarje. Vodi me edino le želja, to pisati, kar bi ti rad bral, in tako pisati, da bi se branje tebi tako dopadlo, kakor meni pisanje. Tirjam tedaj predrzno veliko, pa povem ti: preveč ne pričakuj!

Nihče se ne more oprostiti svojih okoliščin, v kterih živí. Borim se z dolgim časom, kakor bolnik z boleznijo; dolgčas je pa kužne narave. Nekdaj je bilo drugače. Bival sem v velikem mestu polnem veselic in novic, polnem gibanja in razgrajanja, in kar je bilo največ vredno, polnem prijatlov in tovaršev. Vsaki dan sem vidil novih obrazov več kakor zdaj celo leto, in bral sem na dan več časnikov, kakor zdaj čujem pametnih besedí. Takrat bi pisanje bilo lahko in prijetno; zdaj pa redko pride dobra misel, in otrpne, predno prestopi iz glave na papir.

Mesto, mestice, mestiče, malo mestice, majckino mestice! Toliko stopinj imén in pomenov ima komaj drug jezik, pa morebiti drugi narodje tudi nimajo tako majhnih mest, kakor mi Slovenci. Nisem še premišljeval, koliko narodu koristijo take male mesta, vendar smem predrzno reči, da velike mesta so bolj koristne.

Mesto, v ktero je mene osoda djala, in ktero čem tukaj hvalno popisati, pa ne vem, kam bi ga vvrstil; veliko ni, kakor se vidi; ako bi pa rekel, da je majhno, zameril bi se meščanom, ki trdijo, da je nekaj mest še manjših. Ima pa mesto nekaj hiš z nadstropjem, dve ali tri cerkve, eno loterijo za odraščene, eno šolo za deco, veliko več pa krčem, kakor jih je treba, pa bolj za domačine kakor ptujce, veliko, vendar premalo vina, malo, toda vendar še preveč knjig, malo gospôde, prav malo pravih človekov, kake tri ptujce bolj z duhom kakor s telesom; domači pa se delé v veliko množico takih, ki so Slovenci po naključji in v malo peščico tistih, ki vejo, da so, in kako da so Slovenci.

Ko sem se svoje dni modrosti polahkoma učil na šolskih klopéh, razlagal nam je temeljiti profesor, da se mesto od vasí posebno v tem razločuje, da so v mestih hiše po vrsti hiša k hiši prizidane. Ravno na tem sem svoje mesto spoznal kot mesto, ko so se moje očí prvič nad njim zavzele. Sčasoma sem pa našel tudi druge mestne posebnosti, kterih nekoliko hočem povedati.

Mestni prebivavci se zovejo „purgarji“, vaški ljudje pa so kmetje, „pavri.“ Ker noben jezik nima nepotrebnih besedí, bi se moralo soditi že po besedi, da so tudi mestjani drugačni, bolj olikani ljudje kakor vaščanje, da so sploh vsega druzega značaja. Prebivavci malih mest pa so sploh tako posebni, da zaslužijo tudi posebno ime: malomestjanov.

Nekoristno bi bilo razlagati, kako se razločujejo malomestjani od velikomestjanov, ker mi Slovenci nimamo mest, ki bi se šteti smele v vrsto velikih; toliko važniši je pa razloček med malimi mesti in vasmí, ker vse naše narodno življenje se giblje najbolj po vaséh in mesticih. Poglavitna lastnost malomestjanov je ta, da govorijo radi nemški. Popolnoma res je sicer, da skoraj vsi malomestjani nemški znajo samo za silo, in da večina mestjanov nemškega tudi za silo ne zná; vendar — ut deficiant vires, tamen laudanda voluntas — voljo saj imajo dobro govoriti nemški, in če že ne prav nemški, saj nekak nemškemu podoben jezik. Ta govorica mojih mestjanov je dokaj kratov neusmiljeno mučila moje slo-

vensko uhó, ne pa zato, ker raji čujem domačo besedo, ampak zato, ker nemški rad poslušam takrat, kadar se govorí prav in umevno. Da se tudi slovenski govorí, ni treba dalje popisovati; kako bi se sicer mestjani razumeli med sabo. Vendar enojezični Slovenec „der Windische“ je nekako na nižji stopinji med mestnimi veljaki, kakor je rženi hleb za soršičinem.

Posebno lepa lastnost mojih malomestjanov je tudi mestjanski ponos. Proti velikomestjanu je moj mestjan celó ponižen, proti vaščanu pa tako ošaben, kakor noben velikomestjan. Anglež vedno kaže, da je prosti sin Albijonski; tako se tudi na malomestjanu precej vidi, da je malega mesta sin. Le škoda, da malomestjani svoj ponos izkazujejo samo takrat, kadar imajo z vaščani opraviti; vendar vedno lepo je viditi, s kako posebno visokostjo se malomestjan dotakne klobuka, kadar se mu vaščan odkrije; kako priljudnomoški smeh mu zaigra na ustnicah, kadar mu voščiš dobro jutro; kako diplomatičnogluh je, ako ga nagovoriš, predno si se odkril; kratko zapovedalno je govorjenje, ako si se predrznil reči vi namesti purgarskega oni. Sploh se reči more, da se moško po koncu nosi glava, ktero ima marsikak skoraj samo zato, da klobuk na-njo deva. Pozabiti ne morem, kar sem nekdaj slišal. Tirjal je kmet od mestjana star in majhen dolg; kakor je pričakoval, plačila ni dobil, ter reče nekaj nevoljnih besedí; revni mestjan pa se kviško postavi in zavrne kmeta rekoč: kaj ti boš purgarja zmirjal!

Vendar tudi v mestu je dokaj nerodnih rečí, kakor zunaj na kmetih „auf der Bäuerei“; pa naj ne govorim o tem, da se sosedom ne zamerim, ako jih kjerkoli primerjam ali celó v eno vrsto stavim s priprostimi kmeti, in da mi ne rekó: pojdi rakom žvižgat ali še kaj hujega. Pa malomestjani imajo dosti opravka s kmeti, ali prav za prav s kmetovanjem, in to jim je koristno, ker modri ljudje od nekdaj pravijo, da kmetovanje krotí strasti, blaži dušo in krepčá roke in celó srce. „Beatus ille, ki procul negotiis, paterna“ itd. je pisal že pred veliko stoletji slavni Rimljan. To koristi pa tudi meni: dokaj sem se kmetovavstva naučil; bolj vrednega se zdaj čutim svojih očakov, in bolje vem prerokovati nebeško vreme, kakor kdaj politično.

Svoje dni sem se, kakor je pri politikaših navada, pomenkoval pri kupici vina, ali bo odstopil ta ali uni minister, ali bomo dobili porotne sodbe, kdaj in kje bo zopet vojska, ali bodo kmali davki ponižani itd.; zdaj sedim ravno tako pri kupici vina, toda med bolj mirnimi sosedi, kterim je za politiko toliko mar, kakor za lanski sneg; odgovarjam in zagovarjam, pa beseduje se leto in dan le o vinu in polji, o konjih in volih, o kugi goveji in ovčji, in dnevne vprašanja so: ali bo jutri deževalo, da ne bo moč sená domú spraviti, ali bo v nedeljo pojedina pri kumu Malonovčiču, ali se je kaj opotekal sosed Kanosrebič, ko se je vračal od nograda, ali bodo delavci za manjo mezdo več delali, ali se bodo smele družinčeta kar domá kaznovati, odkar imamo ustavne naredbe itd.? Veliko rečí bi sicer prav rad izvedil, ki me bolj mikajo, kakor ta vsakdanjost; marsikaj bi tudi rad povedal svojim sosedom, kar bi bolje vedil razložiti — pa nevarno je se spuščati v take reči, da ne bi kdo v jajcu našel dlake. — Vem, na priliko, da deca vsaki dan ob gotovi uri hodi v neko veliko hišo, in sklepam iz tega, da je v mestu šola; kaka pa je ta šola, povedati ne morem, ker se mestjani o njej nikoli ne pomenkvajo. Rad bi mestjanom željo obudil, tlak popraviti in za nočno svečavo tudi takrat skrbeti, kadar v pratiki ne stojí polna luna, rad bi jim razložil, kako koristno je tù in tam ob deževnih večerih, če človek plavati zná, pa ne vem, kako bi vrinil svoje besede med vedno drugačne pogovore. (Kon. prih.)

Kratkočasno berilo.

Harač.

Zgodovinsko-romantičen obraz.

Českí spisal Prokop Chocholoušek. Poslovenil Podgoričan.

(Dalje.)

Niso še razdoneli njihovi glasovi, že je blizo 12-leten mladenček pritekel na dvor: „Turki, Turki, pa pobirač skadarskega paša!“

„Kaj bi pa ta rad?“ — povpraševali so se.

„Vse eno“ — oglasil se je Djuro — „nič — le brž domú vsi, zato da Turek ne zapazi nič, da se ne izdamo. Podajte se, ponižajte se, kakor se niste še nobenkrat; saj bode kmali drugače.“

Brž so se razšli vsi, vsak na svoj dom; kakor bi trenil, tako hitro je bilo dvorišče prazno.

„Ivan!“ — obrnil se je Djuro k svojemu bratu — „ti si urnejši memo druzih svojih bratov. Brž idi k Mandušiću, povedi mu, da je paša poslal pobirače in spremstvo ž njim; reci, naj brž razglasi to, pa da bi gubernator in Jurašković pohitela.“

Že je bil Ivan na cesti za Mandušićem.

„No, kako je?“ — vprašal je Djuro Ivana, ko je bil prišel še le čez dobre četrt ure nazaj.

„Jurašković je djal, naj mirujemo, dokler nam znamenja ne dadé po gorah.“

„Saj to sami vemo“ — zavrnil je Djuro — „menda Lazo misli, da smo tako nestrpljivi, ali ka-li? — No dobro! eden izmed nas, bratje, bode stražil, pa naj varuje: zmiraj mora gledati po gorah, kdaj dadé znamenje. Ha! ali slišite Turke, kako se deró, káko je to vpitje? moram naproti jim! samo — Bog in sv. Ivan, dajta mi toliko potrpežljivosti, da še ta pot pretrpim turške razžaljivosti, da mi kaka ostra beseda ne uide iz ust.“

Poldne je bilo že davno. Naglo se je dan k večeru nagibal pod temnim sivim nebom, s kterega so padale goste snežinke, kakor je bil Djuro napovedal že zjutraj — al Turki so bili še zmirom v Vihri.

„Vidiš!“ — djal je sredi starašinov Djuro pobiraču, ki je s čibukom v ustih pri kavi sedel v gorki njegovi hiši. Djuro je dobro vedil, kako mora častiti Turka, kako streči mu, da ne skalí njegove potrpežljivosti; ž njim prišle kavasove (desetnike) pa so častili, stregli jim v druzih hišah. Dobro se je to pot godilo v Vihri desetnikom, in Djuro Martinović je govoril in vèl se tako pokorno, da se je Turek prav čudil: samoljubno, mogočno si je gladil brado.

„Vidiš!“ — djal je Martinović — „tako je to od tačas, ko so naši izdani očetje zgubili svojo prostost, da mora Črna gora harač (davek) plačevati caru v Stambulu; da ga dajamo že drugi teden po novem letu, potlej pa precej čez tri, štiri nedelje zopet.“

„Bog nam je priča, da je res tako!“ — potrdili so starašine.

„Prej je bilo tako, a zdaj pa ni več, pa tudi ne bode, bismillah!“ — odvrnil je Turek pobirač resno. Kavo je bil že izpil in čibuk tudi izkadil. „Ali mislite vi kavrinje, da se bode pravoverni moslem zmirom trudil po teh prokletih gorah v tacem snegu, kakor in kadar se bode ljubilo vam? Eh, to ne bode tako ne zanaprej. Jasni paša je djal: „„Naj plača harač to vražje ljudstvo““, zato morate dati ga zdaj! ali bi se radi ustavljali mogočnemu pašu, kaj? O ve revne gorske kune, kaj se vam zdi! Mashallah!“ — zavpil je jezno.

Djuro je zabrnil usta na stran; pa ugriznil se je v jezik, zato da mu ni kaka ostra zdrknila ž njega. Popravljal in natezal je pas na sebi z eno roko, ena pa mu je nevoljno igrala s handžarom; pa pobirač je

mislil, da to tako dela v strahu, zato ker ga je prevzela groza.

„Dosti je tega besedovanja že“ — nadaljeval je Turek srdito — „moje ušesa imajo zadosti že, noč bode kmali. Nobene besede ne več zdaj, harač sèm, tako vam velevam, tako se mora zgoditi, tako gotovo, kakor gotovo je Alah edini pravi Bog, Muhamed pa prorok njegov, če ne —!“ — zažugal je, potem pa vstal s kamnitega stola.

„Al pomisli vendar, gospod!“ — oglasil se je eden izmed starašin — „noč bode, predno si odmeriš prvo mero.“

„Ha! boste pa pri luči merili; saj ste se obotavljali podnevi“ — odvrnil je Turek zaničljivo.

„Vsaj pomisli, da je danes sveti večer pri nas“ — oglasil se je drug.

Pobirač je grdo pogledal ga, pa ni nič odgovoril, ampak prav debelo plunil pred-nj.

„Ker tedaj ne more drugače biti“ — spregovoril je zdaj zopet Djuro Martinović — „res ni druzega, da — podajmo se. Znesite svoje suti na bazar (trg), da pobiravec našo udanost, našo pokornost lahko pohvali jasnemu pašu.“

„Dobro, dobro!“ — kimal je pobirač, pa gladil si brado — „tudi kavrin zine kako pametno časi, Inshillah!“

„Martinović Djuro!“ — šepetali so Djuru na uho mlajši junaci — že odpravljeni na bazar — „menda ne misliš, da bi še danes harač dali temu psu?“

„Le čakite malo“ — opomnil jih je nepotrpežljivo — „jaz bi mu sam rad posvetil s puško, raji zdaj kakor pozneje; al čakati moram, ker ne vemo, kdaj bosta pripravljena gubernator pa Jurašković. V eni uri, pa se nam lahko skazí vse; saj teh vragov, teh odpadnikov vse polno mrgolí po Črni gori; kmali bi izvedili v Rieki ali pa v Obodu! Pa — ako Bog dá, jutri bode že drugače!“

Res — Viherčanje so znesli žito na bazar, da bi bili pri svitlih lučih odmerili vsak svoj harač; prvi je bil pa Martinović sam, ki je svoje žito postavil k meri.

„Ha! kaj to, presneti psi?“ — razsrdil se je naenkrat pobirač. Zdaj je bil že srečnejši, sirovejši, zato ker je imel kavasove okoli sebe že. „Kakošno imate mero? ali bi nemara radi goljufali jasnega paša, ne?“

„Pa pogledi sam, da ne porečeš, da —“, — djal je Djuro hladnokrvno, ali obličje mu je obsijal rudeč žar — „to je mera, ki ste si jo sami odločili za Vihro, le pogledi; saj znamenje se še pozná!“

Zdaj mi pa še odgovarjaš, ti kavrin!“ — zarenčal je Turek še hujše — „ali morebiti misliš, da ne morem ukrotiti tvoje ošabnosti? E revež, kako lahko — — tvojo in vsem, kolikor jih je. Jaz pravim, ta mera je premajhna, pa mi ti vgovarjaš?“ — dvignil je desnico, v nji pa čibuk; mislil je udariti ga.

Ali Djuro Martinovića je jeza zgrabila prav do dobrega: na vsem životu se je tresel in strašno gledal. Kakor strela, tako mu je srd švigal iz iči. Tovarši so razkačeni stopili bliže. Pobirača je vendar-le nekaka groza spreletéla. Pobesil je roko nekoliko.

„Taki meri dve za eno!“ — zadrl se je; „saj bode morebiti še tako goljufan jasni paša; kdo vé, če ne?“

„Pa kaj vendar gubernator dela tako dolgo?“ — šepetal je Djuro — „ali ga Jurašković zadržuje ali kaj? To je pa vse eno predolgo, vendar bi moral biti varnejši.“

„Meri!“ — zarenčal je Turek.

„Pazite!“ — zašepetal je Djuro tovaršem, pa segel, zvrhoma naspel mero, iztresel žito, prazno posodo postavil na prejšnje mesto zopet, pa roke križem del na hrbet in obrnil se k pobiraču:

„To, mislim, da je vendar dobra mera!“

„Jaz sem že djal“ — odgovoril je Turek — „dve taki meri za eno, ti pa bodi vesel, da smeš dihati, Mashallah!“

„Čaki Djuro!“ — oglasilo se je naenkrat nekoliko junakov.

Vsi so se obrnili. Na zapadnih gorah so vidili rudeč žar, v njem pa snežnike v spremenljivih barvah, kakor opal, da se je zdelo, kakor bi bili rubini in smaragdi z biseri protkani padali na zemljo, ob enem pa so slišali od Martinovićeve hiše, kako je Ivan silno upil:

„Vse oslobodi, hurra!“

„Vse oslobodi!“ — hušknili so junaci — zbrani na bazaru, in z golimi meči mahali nad glavami.

Djuro se je sklonil, zgrabil hrastovo mero, zatočil jo nad glavo in tako vskriknil, da je njegov glas nadkrilil vse druge junake, ki so razdraženi upili.

„Turki! Gledite, tako-le vam bodo Črnogorci vprihodnje plačevali harač! Gledite!“ — in težka mera se je Djuru nenadno izmuznila osupnjenemu pobiraču na glavo, ter razletela se na mnogo kosov, Turek pa se je z razbito glavo mrtev zgrudil na tla.

„Alah! Pa da bi mi žrli blato?“ — zahudil se je kavas, ki je bil srčnejši memo drugih njegovih tovaršev. Zgrabil je za jatagan ter hotel se vpreti; al oglasilo se je nekoliko samokresov, pa se je zvrnil tudi on. Drugi so se pa kar podali, nobeden se ni nič branil, še žugnil ni nobeden.

Tako je tekla prva turška krí na Vihrskem bazaru, ter črnogorsko zemljo porosila na prostost in slavo Črnogorcem.

„Zakurite zdaj na več krajih!“ — zapovedal je Djuro Martinović — „da daljnejšim bratom plamen naznani, da že slobodimo in slavimo domačo zemljo! — Bratje moji — Ivan, Štefan pa ti Vuk, — vi pa zdaj le brž! Vzemite dobrih junakov seboj, pa idite! Preiščite polja, preiščite vasí — vse do Rieke. Iztrebite z zemlje vsakega, ki vam pride pod roke: bodi-si Turek ali odpadnik. Ne prizanesite nikomur, če ne veruje v Kristusa, če se ne dá z blagoslovljeno vodo krstiti na večno izveličanje. Jaz pa pojdem k Obodu, kakor sem bil obljubil Mandušiću.“

Zavihtil je handžar nad glavo in zavriskal: „Vse oslobodi, hurra!“ potlej pa kar zginil s svojimi junaci.

„Vse oslobodi!“ — zavriskali so junaci, razdeljeni v tri trume, ki je vsaka zavila na svojo stran.

Kmali je bilo na bazaru vse prazno v nočni tèmi, v tem burnem, sneženem vremenu. Po skalah je ogenj švigal v tèmo; okoli ognja pa so se veselile ženske z otroci pri sebi, pa kurile, ter naznanjale začetek črnogorske oslave. Starčki, ti pa so si radostni stiskali roke, veselo se razgovarjali, saj že niso mogli več sukati orožja. Čudili so se, pa se niso mogli načuditi „Kdo bi bil vendar mislil to, da dočakamo tacega dné?“

(Konec prihodnjič.)

Dopisi.

Iz Ptuja. J. V. *(Rojstni dan ptujske čitavnice 5. septembra.)* Radujte se, slovenski bratje! Veseluj se, Slovenija! Sopet se ti je rodilo krepko in zdravo dete, ki bode rastlo in se razcvetalo tebi na čast; sopet postavil se ti je veličastni dom, v kterem se bode pela in povzdigovala tvoja slava! Še mi srce veselja poskakuje, še mi spomin srečnih ur, ki smo jih vživali 5. sept. v starodavnem Ptuji, v prsih obuja nepopisljive občutke radosti in mi moti peró, da si skoro ne upam, dostojno popisati imenitne ne le za ptujsko mesto in okolico, temveč za vse štirske Slovence velevažne slovesnosti.

Ko je napočil že dolgo željno dočakovani dan,

prebudili so mestjane krepki glasovi mariborske mestne godbe in jim naznanili, da z današnjim dnevom napočila je nova dôba narodnega življenja tudi ptujskemu mestu. Začeli so se zdaj zbirati v čitavnici njeni udje, okinčani s slovenskimi barvami, in le ena skrb kalila je občno veselje, in to so bili temni oblaki, s kterih je že celo noč vlivalo in ki so še zdaj viseli nad nami in žugali z neprenehljivim deževjem; pa — Bog Slovenca ne zapustí; — ko smo se ob 10. podali na kolodvor, sprejet pričakovane goste, in ko je hlapon pribobnel, zabliska se zlato solnce skozi raztrgane oblake in jasno nebó nasmeja se srčnemu pozdravu in objemanju slovenskih bratov. Pripeljal nam je vlak deputacijo celjske in mariborske čitavnice, njima na čelu prvosednika, gosp. dr. Kočevarja in gosp. dr. Srnec-a, potem gospode pevce iz slov. Bistrice in Fram-a. Velika množina ljudstva, ki je na kolodvoru zbrana bila, pozdravila je prišedše goste z živio-klici in nas potem spremila do čitavnice, ki ima dve veči in dve manšji sobi; vse pohišje je novo in prav okusno izdelano; oder za govornike pa in glasovir naznanjata visoki namen čitavničini, pred vsem olikati in omikati slovensko besedo in slovensko petje. Danes pa je čitavnica oblekla svojo najlepšo obleko in se olišpala z zastavami in traki, kot krasna nevesta, ktera hrepeneče dočakuje ljubljenca svojega.

Po srčnih pozdravih in odzdravih dotekel je čas slovesnega cerkvenega obhajila; podali smo se vsi v véliko mestno cerkev, ki je že polna bila pobožnega slovenskega ljudstva. Menda danes prvikrat odmevali so v tej cerkvi mili glasovi slovenskega petja, ker se — res čuda za slovenski Ptuj — v nji za navadno ne opravlja Božja služba. Danes pa so zbrani pevci s prelepo prav v národnem smislu spisano gosp. Miklosičevo mašo povzdigovali našega duha v večne višave, in iz tisoč prs kviško plamenela je goreča molitev za blagor in srečni napredek mile domovine.

Ob 1. napovedan je bil obed na Kristovem vrtu. Že od daleč slišali smo godbo — slovanske napeve — in zdaj se nam prikaže vhod na vrt, spremenjen v slavolok. Veselo vihrajoče slovanske zastave in „dobro došli!“ nad vhodom vabili so nas vstopiti na lepo okinčani vrt. Tudi dvorana svetila se je v praznični obleki in dvanajst po steni okoli visečih grbov govorili so k nam v vseh slovanskih jezikih. Na grbu vhodu nasproti blisketale so se zlate besede, ki jih je g. Herman podčrtal svoji sliki.

Pri obedu vladala je občna radost in vrstile so se napitnica za napitnico, kterih le nektere omenim. Ravnatelj ptujske čitavnice gosp. Čuček, napil je gostom; g. dr. Kočevar najmlajši in vendar že skoro najkrepkejši med tremi štirskimi sestrami, ptujski čitavnici; g. Herman starejšima dvema sestrama, mariborski in celjski; g. dr. Srnec pa neprestrašljivemu branitelju in neutrudljivemu zagovorniku Slovencev v štirskem deželnem zboru. Gromoviti slava- in živio-klici pričali so g. Herman-u gorečo hvaležnost in ljubezen Slovencev do njega. Gosp. Ratej iz slov. Bistrice živio-klical je našim narodnim gosp. duhovnikom; zahvalil se je gosp. Božidar Raič v izvrstnem govoru, naštevaje res velike zasluge slovenske duhovščine za omiko jezika in naroda od prvega časa do zdaj; dodavši še to, da brez izdatne podpore posvetnih gospodov: zdravnikov, modro- in pravdoslovcev nikoli ne bi mogoč bil takošen napredek. Gosp. dr. Vošnjak iz slov. Bistrice primerjal je skoro enake okoliščine Slovencev in Čehov, in slava klical je českim bratom, kterim morajo posebno štirski Slovenci hvaležni biti, ker so povsod in vsikdar njih najimenitnejši podporniki. Na to zahvalil se je v českem jeziku gosp. inženir Jedlička.

Med tem naglo pretekel je čas in šli smo sopet na kolodvor, sprejemat goste od izhodnje straní. Prišli so bratje Hrvatje iz Varaždina, med njimi gosp. Antolek, ki je imel biti vrednik „podravskega ježa“; Ormužani, Ljutomerčani itd. Spremljeni od godbe in velike množine podali smo se spet v čitavnico. Pa tudi na kolih je vedno več ljudstva prihajalo v mesto, in Ptuj menda še ni vidil toliko tujih gostov v svojem starem zidovji.

O pol 8. začela se je slovesna beseda v Kristovi dvorani; pa kdor že ni uro popred si preskrbel kakega prostorčeka v dvorani, moral je na vrtu ostati in še tù se je vse trlo ljudstva, da ti ni mogoče bilo se ganiti. Žarki iz sto in sto svetilnic razsvetljevali so nočno tmino in lesketali se na sto in sto radostnih licih. Zdaj pozdravlja gosp. ravnatelj s srčnim „dobro došli!“ mile goste. Gospod dr. Kočevar pa zahvaljuje se v imenu gostov in v daljšem, zanimivem, globoko premišljenem govoru našteva pogoje, ktere je treba dopolniti, da se obdržuje in vedno bolj krepčá čitavnica. Posebno pa na srce govorí odboru, kako da se naj ravná, da ne bi sam podkopal svojega domú. Žal mi je, da mi ni mogoče, vès izvrstni govor tù priobčiti. Tiho in pazno smo vsi poslušali in globoko v srce vtisnili si vsako besedico. Dozdevalo se nam je, da oče govorí svojim dragim sinom, jih prijazno podučevaje, zdaj jih hvali, zdaj ljubeznjivo svarí in jim podá dragocene bisere mnogoletne skušnje iz lastnega svojega življenja. Ko je slavni starašina štirskih Slovencev sklenil svoj govor, slavaklici doneli so mu od vseh straní, odborniki pa so hvaležno roko stiskali ljubljenemu narodnjaku. — Dr. Srnec izusti zdaj veselje mariborske čitavnice in vseh Slovencev, da Ptuj odzdaj Slovencem ne bode več tuji kraj, ampak domače narodno mesto na domači zemlji. Potem govoril je dr. Vošnjak o današnji slovesnosti, o pomenu in namenu čitavnic in besed, dokazovaje, da čitavnica ni in ne smé biti samo kraj kratkočasja in zabave, ampak pred vsem národna učilnica; tedaj še ni zadosti, da se le damo zapisati v čitavnico in da v redu plačujemo svojo letnino; temveč da je ravno tako treba, da pridno obiskujemo čitavnico. In na tem potu razširila se bo národna omika med Slovenci, z omiko rastlo pa bo blagostanje in domoljubje. „In takrat — tako sklene svoj govor — ko bode vsak izmed naših rojakov se zavedil svoje slovenske krví, ko bode vsak veselo pripravljen, vse, premoženje in življenje žrtovati na oltarji domoljubja: takrat bo visoko v čistem zraku vihrala naša zastava in po vsem slovenskem svetu veselo donela bo pesem: „Naprej zastava slave!“ — in med slavaklici poslušavcev krepko in ognjeno zapoje pevski zbor: „Naprej zastava slave!“ — in pevski del besede se začne. Skupnih zborov pelo se je petero, med njimi „Savico“, „Budnico“ in „prekrasno slovensko deželo“ gosp. Miklosiča, kteri je na prošnjo čitavničino vodstvo muzikalnega dela pri besedi prevzel in kakor je bilo dočakovati, svojo nalogo mojstersko rešil. „Ljubici pod oknom“, čveterospev, so kaj milo zapeli mariborski, čveterospev „Domovini“ pa slov. bistriški pevci. Samospev „Slavjanom“ gosp. Mir. Vilharja izvrstno zapel je izurjeni samopevec g. R. Deklamoval je šestošolec g. Raih in se skazal prav dobrega deklamatorja. Besede pa zložil je nalašč za ta dan nadepolni mladeneč Božidar Flegerič, še od lanske besede v hvalevrednem spominu.

Med besedo brali so se dopisi in telegramični pozdravi, kteri so drugi za drugim dohajali, in nam bili živi dokaz, da z nami vred se radujejo tudi drugi slovanski bratje. Največ obžalovali pa smo, da naša prvaka, naš slavni rojak Dav. Terstenjak, in ljubljenec slovenskega naroda dr. Jan. Bleiweis, sta zadržana bila po svojih opravilih, udeležiti se prve naše besede. Tem

bolj pa sta nas razveselila prijazna njuna dopisa, ki sta se zdaj brala.

Gosp. Davorin Terstenjakovo pismo se je glasilo: „Slavna čitavnica! Iz srca rad bi se udeležil Vaše slovesnosti dne 5. septembra, al ravno ta dan pridejo moj viši pastir v mojo župo na birmovanje. Pošljem vam toraj pismeno svoj bratinski pozdrav in presrčno željo, da bi narodna čitavnica petujska lepo razcvetela. V staroslovenskem Petuji že za Rimljanov slavnem, se gotovo bode izbudil na kratkem narodni ponos in čislano bode ime slovensko. Pred stolpom vélike cerkve najdete kamen z napisom: „IARMOGIO augusto sacrum.“ Jarmog bilo je ime Perunovo, boga groma in bliska, zato so kralji in knezi staroslovenski nosili imena: Jaromir, Jaroslav, Mogimir, Mogislav. Jar pomenja: goreč, krepak; mog pa: silen, mogočen, zato najdemo v staroslovenskih spisih, da se je Bog naravnost velel: Mog. „Bog Mogo sia rečet, eže jest mošč“ (glej Miklošič „Lexicon palaeslov. sec. ed.“ str. 378). Vzemite si ime to za svoje geslo in „jaro in možno“ delajte na polji narodne omike. Stanovnikom petujskega mesta, naj so slovenskega ali nemškega rodú, pa bode ta narodna znanstvena naprava priložnost dajala, se zmirom bolje vzajemno spoznavati in ljubiti, in v blagi tekmi (Wetteifer) bode Nemec in Slovenec kazal moč svojega uma in dlana. Živili blagomiseljni Petujčanje! Živila narodna čitavnica petujska!

V Šentjurji 28. avgusta 1864. D. Terstenjak m/p., nekdanji kaplan petujski.

Gosp. dr. Bleiweis-evo pismo se je glasilo tako:

„Slavna skupščina! Vi obhajate danes rojstni dan čitavnice svoje. Verjemite mi, da mi je v srce žal, da ni mi mogoče deležniku biti narodne svečanosti vaše, kajti dobro mi je znano, da že po legi ima čitavnica petujska toliko važnost, da utegne ena najplodnejših biti na narodnem polji našem, ktero še na tisoče oralov šteje neobdelane ledine. Al, kakor ste čuli, prikazala se je zopet na Kranjskem morivna pošast, a jaz morem sedaj kot vojak na straži biti, in to mi je nepremagljiva ovéra dohoda k Vam. Al v duhu bodem 5. septembra z Vami, mili mi bratje! V duhu se bodem radoval z Vami, da zopet je dobila majka naša svoj dom, v kterem se bode poveličavala beseda slovenska. Mislite si tedaj blagovoljno, da tudi jaz sem danes med Vami. Priča tega naj Vam bode slika, ki jo Vam pošljem s svojim najnovejšim delcem — „Miciko“ svojo. Sprejmite ju drage volje! Živila čitavnica ptujska! Živili štajarski Slovenci! Ves Vaš Jan. Bleiweis.“

V Ljubljani 2. sept. 1864.

Po odbranih teh pismih skoro niso več prenehali slava- in živio-klici in predlog govornika, naj bi se g. dr. Bleiweis-u koj po telegrafu naznanila občna radost in hvala vse skupščine, bil je z grmečimi „Da-klici“ sprejet. — Ljubljanska in krajnska čitavnica ste v posebnih prijaznih dopisih, celovška čitavnica pa telegrafično voščile srečni napredek svoji sestri. Pozdravili so nas tudi po telegramih Slovenci Laškega trga in iz Vranskega, ti-le v angleškem jeziku; potem naši češki bratje iz daljnih českih mest, iz mlade Boleslave, iz Kolina, iz Klatove itd. večidel v francozkem jeziku. V imenu bratov Hrvatov govoril je krepko g. Antolek in živioklical bratovski slogi med Hrvati in Slovenci, in živioklici zagrmeli so po dvorani in odmevali po vrtu.

Posebno sjajni je bil sklep „besede.“ Gosp. Herman namreč stopi na oder in trikrat slava in živio izklikne presvitlemu našemu Cesarju, kterega milost zagotovila je enakopravnost vsem njegovim narodom. Slava! Slava! In zdaj zapojó pevci, godba zaigrá cesarsko pesem, bengalični ogenj pa razsvetljuje vrt z okolico njegovo.

In tako bila je končana slovesna beseda, ne pa še občna veselica. V dvorani, kakor se je le nekaj spraznila, začel se je sukati mladi svet in najsrčnejši neki niso prenehali, predno ni jutrna zarja zablisketala. Drugi pa spravili so se za mize, če so kje kak prostorček našli, kar je res težko bilo, kajti več ko 1200 ljudí tiščalo se je na vrtu in dvorani. Govori, napitnice in petje zdaj tù, zdaj tam povikševali so občno radost in še le proti jutru smo se razšli, še enkrat živio-klicaje ptujski čitavnici, ki nam je napravila nepozabljivo to slovesnost.

Naj še omenim, da tudi gosp. mestni župan bil je pri besedi in da po njegovem odhodu mu je pevski zbor pod oknom tri pesme zapel, ktere so v jasni polnoči kaj lepo odmevale se po tihem mestu.

Zdaj pa, ptujska čitavnica! kakor si koj iz začetka čvrsta in krepka stopila pred svet, vedno veselejše rasti in cveti in zvesta svojemu visokemu namenu, kot narodna učilnica donašaj svojim družbenikom prav obilni sad vsestranske omike. Bog te živi in ohrani narodu na korist, domovini na slavo!

Ptuj 9. sept. Odbor čitavnice ptujske si šteje v posebno dolžnost, da se očitno zahvaljuje gospodom pevcem in posebno njenemu voditelju g. Miklosiču, pa tudi odseku za okinčanje, in vsem, kteri so blagovoljno pomagali, da je čitavničina svečanost 5. dne t. m. tako izvrstno se dognala. Odbor.

Iz Hoč blizo Maribora 10. sept. Neka občina (soseska) je imela 30. dne u. m. voliti odbornike in župana. Namesti da bi bili prišli vsi volivci iz soseske, ki ima čez 400 duš, prišlo jih je le kakih 12 — to je, dvanajst! Iz teh dvanajst glav je bilo osem odbornikov izvoljenih, ki so 4. dne t. m. si župana volili. Potem, ko je gospod, ki je volitev vodil, odbornike opomnil, naj na svojo korist takega župana volijo, kteri je izurjen v branji in pisanji, se je začela volitev. Enega izmed njih je ali važnost volitve ali resnobna postava pričujočih tako zmotila, da svojih nazočih sosedov ni poznal; volil je namreč celó druge osebe; še le opomba zapisovavčeva, da smé le izmed nazočih kmetov koga voliti, ga je predramila, da je volil enega izmed pričujočih. Nasledek volitve je bil: da so si izvolili za župana moža, ki ne zná ne brati ne pisati. Čeravno utegne mož tudi brez branja in pisanja pošten in zaupanja vreden biti, vendar županoval bode težko, ako ne zná brati in pisati. Vsa ta volitev bila je po takem nekako čudna. Na volitev se jih je zbralo zeló malo; to pa očividno kaže, da se naši kmetje svojih pravíc celó malo zavedajo; kaj je ustava, še menda nobeden prav ne vé. Rečki.

Od meje štajarsko-krajnske 10. sept. — Včeraj so v Trebovskih hribih berača zasačili in ga izročili dostojni gosposki, na kterega letí sum, da se je vdeležil grozovitega hudodelstva. Našli so namreč konec preteklega tedna blizo štajarske meje v neki hosti zagorske fare okoli osem let starega mrtvega dečka, ki je bil v trebuh trikrat z dveroglatimi vilicami vboden, od med nog do želodca preparan, in od ušesa do ušesa prerezan. Brž ko ne ste zverinska slast in pa peklenska vraža to učinile.

Iz Kranjske gore 4. sept. — V fari sv. Križa nad Jesenicami v kranjsko-gorskem okraji je 20. in deloma tudi 24. avgusta povodinj strašno škodo naredila. Lilo je z neba kakor s škafa na zemljo; vodé so v kratkem strašno narastle in s svojo grozovitno silo vse srenjske in privatne mostove pobrale, hišne mline vseh prebivavcev podrle ali pa poškodovale, srenjske pota po vsi okolici raztrgale ali zasule in poprej rodovitne doline in ravnine s peskom in kamnjem tako posule, da na njih za več let nobenega pridelka ne bo.

Zavoljo raztrganih potov in podrtih mostov zaostalo je vse kmetijstvo in vsa obrtnija popolnoma. Treba je na več krajih velike skale razstreljati; v ta namen pa se potrebuje velike smodnika; dalje se bo moglo za napravo mnogih mostov delavcem veliko plačati; al za vse to denarja pomanjkuje. Pomagajte! je tedaj klic siromakov na vse strani. Ponižno se tedaj prosijo dobrotniki, naj svoje mile darove pošljejo vredništvu „Novic“ ali pa naravnost c. k. okrajni gosposki v Kranjski gori.

Iz Ljubljane. *(Iz seje mestnega zbora 7. sept. 1864.)* Ko je 6 novo izvoljenih odbornikov storilo meščanske obljube, je župan oznanil, da sta se odbora za šolske zadeve in za osnovo novega občinskega zakona ustanovila, — da je c. kr. deželna vlada naznanila, da ni nobenega zadržka zoper prodajo Golovca, toda župan meni, da prodaji sedaj še ni ugodni čas, — da je c. k. deželna vlada poročila, da ni nobenega zadržka, da bi se napravili dohodi do Ljubljanice v Kurji vasi po sklepu mestnega zbora od 20. avgusta 1864. Župan je potem predlagal, naj bi se po željah c. kr. vojaškega poveljstva napravila priložna cesta iz karlovškega predmestja na grad, rekši, da ta cesta bi mestni denarnici malo stroškov napravila, ker bi jo mehikanski prostovoljci delali, mesto naj bi le za potrebno orodje skrbelo in delavcem kak poboljšek iz mestne denarnice naklonilo. Ta predlog ni obveljal, ker mesto ni dolžno vojaškim potrebam pota delati, in sklenilo se je, naj se ta reč izročí denarstvenemu odseku v prevdarek. — Še drugi sklepi so bili: naj magistrat odgovorí c. k. vojaš. poveljstvu, da mestni zbor ne more prenarediti §. 10. o pobiranji pasje takse; prošnja posestnikov na Ilovci, da naj bi se jim priznala trava na ondašnjih štradonih, se je zavrgla; protestantiški šoli se je, kakor dosihmal, dovolilo 100 gold. za stroške, ki jih prizadeva nauk slovenskega jezika v ondašnji šoli; podarile so se učiteljem više realke za podučevanje obrtnijskih pomočnikov pristojne remuneracije po 100 in 50 gold. Za županovo pisarnico se je dovolilo potrebno orodje in da se stanovanje njegovo dostojno popravi. Po vsem tem so prišle razne plače iz prejšnje dôbe na vrsto, ki znašajo nad 1000 gld., in s tem se je sklenila seja, ker so se za skrivno obravnavo namenjene rečí odložile za prihodnjo sejo.

— Goveja kuga se je po kozlih zanešena prikazala v kantonu okolice ljubljanske, namreč v Besnici, v Zavogljem in v Sostrem, dozdaj v vsem skupaj v 3 vaseh pri štirih gospodarjih. Če ljudje skrivajo začetek te strašne kuge in če se še nahaja mojster-skaza, kteri ozdravlja to neozdravljivo bolezen in jo iz hleva zanaša v hlev, ni čuda, ako bo čedalje več te kuge. Ljudje so si pa potem sami krivi velike škode! — V Kašlji je poginila 11. dne t. m. krava, al preiskava je pokazala, da je ni prava goveja kuga umorila, ampak da je poginila za boleznijo na vranci (Anthrax, Milzbrand). — V Rudniku pod Ljubljano je 8. dne t. m. stekel gospodarju Mih. Aubeljnu pes, ki ga je, ko mu je popadel sina in še neko drugo žensko, zraven pa mnogo psov, prinesel v žaklju 10. dne t. m. v živinozdravnišnico ljubljansko, kjer je drugi dan poginil in 12. dne t. m. raztelesen se skazal steklega. C. kr. kantonska gosposka je storila, kar postava veleva za obrambo te hude bolezni.

— Naš domači c. kr. polk (regiment) se preselí v Pulj (Pola), kamor neki že gré 4. in 8. oktobra. — Mehikanski prstovoljci, kterih je že nad 3000 nabranih, odrinejo, kakor „Wanderer“ piše, že prihodnji teden v Trst.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Že več let ni take suše bilo na političnem polji kakor je zdaj — to je, nič važnega se ne godí, in veliki časniki, kteri imajo svojim bravcem vsaki dan celo pôlo novíc podajati, ne vejo, s čem bi jo napolnili; ni čuda tedaj, da — otrobe vežejo. Tudi razprave danske v dunajskem zboru ne grejo ne naprej ne nazaj; govorí se, da zlasti denarne zadeve ovirajo porazumljenje. Naša vlada ima menda čedalje veče težave s prusko, ne le o danskih zadevah, temuč tudi zavoljo kupčijske zveze. 15. dne t. m. je imela izteči dôba, po kteri se mora spet vojska začeti, ako ni dotistihmal mirna sprava gotova; al zdaj pravijo, da se bode ta dôba podaljšala čez zimo. — „Oest. Ztg.“ piše, da stroškovnik in dohodkovnik (budget) za leto 1865 je po ministerstvu že izdelan, in da primanjkave ne bo več kot 40 milijonov gold.; samo to, da se bode armada zmanjšala, bode državi prihranilo 20 milijonov, za ostalih 20 milijonov se bo dolg naredil tako, da ne bo zajema (posojila) treba. — Državni zbor dunajski odobril je 25.000 gold. v podporo umetnikov in pisateljev v Avstrii. Zdaj je stalna komisija razdelila te podpore in oglasila imena obdarovanih mož. Žalibog, da se nahaja med njimi ne eno ime, ktero bi bilo pri nas znano! — Dunajski mojster Fernkorn je dodelal iz mavca (gipsa) model za Jelačićev spominek; zdaj so razprave, za koliko bo naredil bronasti spominek. — Kakor se sliši, bode res deželni zbor hrvaški ob novem letu. Tudi za ogerski zbor se delajo resne priprave, ker brez deželnega zbora se nikakor ne morejo rešiti ne hrvaške ne ogerske zadeve. Da pa more zbor se sklicati, je treba, da o volitvah dobí vlada ljudí, ki delajo za-njo, in tako stranko ima neki v tako imenovanih staro-konservativnih, to je, stranki plemenitnikov, kteri na čelu stojí najviši deželni sodnik grof Juri Andrassy. — Češki izseljenci iz okolice berolinske so nedavno prišli v Prago, kjer so bili prijazno sprejeti. Čez 100 let je že, kar so njih očetje zapustili domovino in vendar so sinovi njih ohranili si čisti in pravilni jezik materni; niti naglasek jih ne izdaja, da so iz ptujščine. To pač dosti očitno kaže, da kri ni voda! — Narodna stranka — pravi „Nazionale“ — je po novih volitvah za deželni zbor dalmatinski v manjšini po številu; al po znanji in kreposti ne bo se nikomur ne uklonila ne poklonila, kakor samemu ustavnemu zahtevanju, postavnemu redu in zakonu. — Skupščina narodna v Belem gradu je izročila knezu pismo (adreso), v kterem mu izjavlja udanost do njegove osebe in vlade in mu daje neomejeno oblast za delovanje. Knez je radosten sprejel deputacijo, ki mu je izročila pismo, ter ji med drugim rekel, da poverenje med njim in njegovo vlado od ene, in med narodnimi zastopniki od druge strani največe je poroštvo za srečno narodno prihodnost. V sledečih sejah so ministri naznanjali skupščini, kaj je vlada dovršila o vojaških, šolskih in druzih deželnih zadevah; zanimivo je izvediti iz teh sporočil, da so v Srbii učitelji v normalnih šolah po 600 fl. na leto plačani, vrh te plače dobivajo še stanovanje in kurjavo. — Vredništvo „Srb. Dnevnika“ naznanja, da povrne naročnino naročnikom, ako bi zavoljo tiskarne pravde list ne prišel več na svetlo. — Iz Varšave naznanjajo, da se skoro pričakuje carski ukaz, po kterem se bode kraljestvo poljsko namesti dosedanjega razdeljenja v 5 gubernij razdelilo v 8; v vseh gubernijskih mestih bode, kakor poprej, postavljen tudi v prihodnje zraven civilnega načelnika tudi vojaški.

Odgovorni vrednik: **Dr. Janez Bleiweis.** — Tiskar in založnik: **Jožef Blaznik** v Ljubljani.